

Montse Torras Virgili

## GÈNESI, CONTEXT I TRANSFORMACIÓ DEL *MONUMENT A FRANCESC SOLER I ROVIROSA* DE FREDERIC MARÈS (1927-1930)

### Introducció

La fortuna crítica del monument de Frederic Marès per homenatjar l'escenògraf Francesc Soler i Rovirosa al bell mig de Barcelona ha encimbellat aquesta obra d'entre tota la seva producció escultòrica i n'ha permès esdevenir una icona del Noucentisme i considerar-la una baula destacada de la tradició clasicista i mediterrània de l'escultura catalana de la primera meitat del segle XX<sup>1</sup>. Aquest recorregut és raó suficient per donar a conèixer dades inèdites sobre la gènesi del monument, ja força estudiada<sup>2</sup>, que permeten alhora identificar una de les màscares mortuòries conservades al Museu Frederic Marès com la de Francesc Soler i Rovirosa i atribuir-ne l'autoria a l'escultor Enric Clarasó.

### El record a Francesc Soler i Rovirosa

La mort de Francesc Soler i Rovirosa, el 27 de novembre de 1900, va tenir ampli ressò en la premsa catalana del moment. Els seus amics el recordaven amb sentides i emocionades paraules, il·lustrades amb imatges i dibuixos de l'escenògraf al seu llit de mort i vistes de la multitud assistent al seu sepeli<sup>3</sup>. Tots ells destaquen sense fissures el seu art, el seu mestratge, la seva importància cabdal per a la cultura del país i la seva bonhomia. Tots els articles denoten clarament un gran respecte i estimació pel personatge; un respecte que trenta anys després es va materialitzar en diverses iniciatives entre les quals el *Monument a Francesc Soler i Rovirosa* de Frederic Marès instal·lat a la Gran via de Barcelona l'any 1930 (fig. 1).

Feliu Elias (1878-1948), dibuixant, caricaturista, pintor, il·lustrador i crític d'art, explica a la biografia *La vida i l'obra de Soler i Rovirosa*:

MATÈRIA, NÚM. 20, 2022  
ISSN 1579-2641, p. 101-116

Recepció: 8-10-2020  
Acceptació: 25-2-2022

<sup>1</sup> Per a més informació, veure: Mercè VIDAL, *Teoria i crítica en el Noucentisme: Joaquim Folch i Torres*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1991. *L'època dels «artistes». Modernisme/Noucentisme*, Girona, Ajuntament de Girona, 1991. Àlicia SUÀREZ, Martí PERAN, Mercè VIDAL [com.], *El Noucentisme. Un projecte de modernitat*, Barcelona, CCCB-Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya-Enciclopèdia Catalana, 1994. Jaume VALLCORBA, *Noucentisme, Mediterraneisme i Classicisme: apunts per a la història d'una estètica*, Barcelona, Quaderns Crema, 1994. Av, *Noucentisme i ciutat*, Barcelona, CCCB-Editorial Electa, 1995. Vinyet PANYELLA, *Cronologia del Noucentisme (Una eina)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Serra d'Or), 1996. Pere GABRIEL [dir.], *El Nou-*

centisme 1906-1918, *Història de la cultura catalana*, Barcelona, Edicions 62, 1997 [1a ed. 1996].

<sup>2</sup> Núria RIVERO, «Frederic Marès 1920-1930: un escultor reconegut», *Quaderns del Museu Frederic Marès. Estudis*, núm. 2, Museu Frederic Marès, Barcelona, 1999. Núria RIVERO (ed.), *Catàleg d'escultura i medalles de Frederic Marès. Fons del Museu Frederic Marès/4*, Barcelona, Museu Frederic Marès-Ajuntament de Barcelona, 2002. «A Francesc Soler i Rovirosa», Ignasi de LECEA, Jaume FABRE, Carme GRANDAS, Josep M. HUERTAS, Antoni REMESAR i Jaume SOBREQUÉS (dir.), *Art Públic de Barcelona*, Barcelona, Universitat de Barcelona-Ajuntament de Barcelona, 2009, p. 184 i <https://www.bcn.cat/artpublic> [consulta: 08-04-2021].

<sup>3</sup> R. CASELLAS, «En Soler y Rovirosa», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 28 de novembre 1900, ed. matí, p. 1:

«i Al capdavant s'ha hagut de rendir!... Després de set mesos ¡set mesos! De esgurri-fosa lluyta, la mort ha pogut mes qu'aquell home de seixanta cinch anys, a qui tothom n'hi feya menos, perquè se'l veyia sempre actiu, sempre aixerit, sempre garlayre y sempre al peu del canó, ab la rialla à flor d'ulls y l'anècdota i la boca. [...] ¡Quina desgracia pera tota els que eram els seus amichs! Ab la mort del gran escenògraf, indubtablement el més gran que hi ha hagut à Espanya, també perdém al gras *connaisseur* d'art y al gran narrador dels fets artístichs y socials que havia finament observat durant la seva vida. Els que, portats pels nostres estu-



Fig. 1. Frederic Marès, *Monument a Francesc Soler i Rovirosa*, 1930. Foto: Montse Torras.

Cap allà l'any 1927 començà a remoure's a Barcelona la idea de revisar l'obra oblidada de l'escenògraf Francesc Soler i Rovirosa (1836-1900). Els excessos de l'escenografia dita d'avantguardia [sic]; la detestable adaptació que la moderna escenografia anglesa i les novíssimes escenografies de Rússia i d'Alemanya havien tingut a Barcelona; potser també els treballs que el senyor Marc Jesús Bertrán havia fet per a crear a la nostra ciutat un Museu del Teatre; aquests i altres fets menys notoris [...] degueren promoure entre els barcelonins més cultivats i alhora més interessats en les coses de teatre el propòsit d'aquella revisió<sup>4</sup>.

La diversitat d'homenatges a Soler i Rovirosa que es van emprendre per aquelles dates —el monument, l'esmentada biografia de Feliu Elias, la representació teatral, les exposicions i les conferències— i la quantitat d'institucions i particulars que hi van participar, indiquen que era encara una figura molt estimada i recordada.

La primera activitat pensada per homenatjar l'escenògraf fou l'exposició dels seus teatrics, sota el títol *Exposició de l'Obra Escenogràfica de Soler i Rovirosa*, que va tenir lloc a l'anomenat saló de descans del Gran Teatre del Liceu del 17 al 24 d'octubre de 1927. Aquesta exposició fou organitzada per l'Institut del Teatro Nacional, actual Institut del Teatre, que depenia de la Diputació Provincial de Barcelona, amb la col·laboració de la Societat Gran Teatre del Liceu. La mostra va tenir un notable èxit de públic<sup>5 i 6</sup>.

A l'entorn d'aquesta exposició se celebraren tres conferències a càrrec de l'escriptor i dramaturg Joaquín Montaner y Castaños (1892-1957), del periodista i crític d'art José Francés y Sánchez-Heredero (1883-1964) i d'Adrià Gual i Queralt (1872-1943), artista polifacètic i director del Ins-

tituto del Teatro Nacional des del 1913 al 1931. Els títols d'aquestes tres intervencions van ser: «Teatro romántico español», «Un maestro de la escenografía: Soler y Rovirosa» i «Revisió de la Història de l'Escenografia», respectivament<sup>7</sup>. Aquestes conferències van ser publicades pocs mesos després per l'Institut del Teatro Nacional<sup>8</sup>. Gual va repetir la seva conferència sobre la història de l'escenografia unes setmanes més tard a la Sala Parés amb motiu de l'exposició-subhasta a la qual tot seguit ens referirem.

A principis d'octubre de 1927 la companyia teatral Claramunt-Adrià va afegir-se als homenatges, proposant en primer lloc representar l'òpera *L'Arlesiana* al Liceu recuperant el decorat que, segons informava la premsa, Soler i Rovirosa havia creat i encara es conservava al Teatre. El cert és però que aquesta òpera, estrenada a Milà l'any 1897, no es va representar al Liceu sinó al Teatre Principal, a l'octubre de 1900, i no ens consta que el decorat fos creació de Soler i Rovirosa<sup>9</sup>. En segon lloc, la companyia proposava erigir un monument a la seva memòria o col·locar una placa al lloc on va néixer amb els guanys de la representació. Comptaven també que obtindrien les aportacions d'institucions i ciutadans<sup>10</sup>. Uns dies més tard, el Reial Cercle Artístic va acordar l'adhesió a l'homenatge proposat per la companyia teatral, organitzant una exposició-subhasta d'obres d'art cedides voluntàriament pels artistes, els diners de la venda de les quals es donarien a la subscripció oberta per bastir el monument<sup>11</sup>. A la reunió en la qual es va prendre aquest acord hi assistiren, entre d'altres figures destacades de la societat i de la cultura catalana, Frederic Marès i Feliu Elias, a qui posteriorment se'ls va encarregar el monument i la monografia dedicada a Soler i Rovirosa respectivament<sup>12 i 13</sup>.

Frederic Marès es va implicar en l'homenatge des de ben aviat i va ser un dels primers artistes en aportar obra gratuïtament per a l'exposició-subhasta.<sup>14</sup> Es va oferir també per a realitzar el monument aquell mateix mes d'octubre i la seva proposta va ser acceptada encara que les diverses comissions encarregades de gestionar les iniciatives de les que constava l'homenatge es van constituir un mes més tard. Marès, juntament amb Alexandre Cardunets, Josep Maria Bonet del Río, Ricard Canals, Joan Colom, Adrià Gual i Santiago Marcó foren els membres de la comissió pro-monument. Les altres quatre comissions que es van formar van ser l'executiva, la d'espectacles, la de la monografia i la de propaganda<sup>15</sup>. A més d'aquestes, hi havia la comissió d'honor integrada per les institucions participants. Aquestes institucions, així com els membres de la comissió executiva entre els quals també figurava Marès, van ser recollides al fulletó publicat amb motiu de la inauguració del monument.

L'exposició-subhasta, on s'exposaven no només obres d'art cedides pels seus autors sinó també autògrafs de literats i músics reconeguts, es va in-

dis y aficions, inquirim l'evolució històric a y estètica de la societat catalana en aquest segle, se pot dir que avuy hem quedat tot d'un plegat orfes de guía y de llum, perque hem perdut aquell home, que era nostre arxiu vivent.». «D. Francesch Soler i Rovirosa», *Pèl & Ploma*, Barcelona, 1 de desembre de 1900, núm. 65, p. 11: «Acabem d'arribar del seu enterro i la ploma ens cau de les mans, no volguent parlar del mort. Fou un bon amic i un veritable artista. La seva obra 'ns queda en penyora seva i continuar-la será continuar la nostra amistat amb ell. Altre dia parlarem del artista: per ara ens limitem a plorar la perda del amic desitjantli un verdader repós en lloc tranquil.». Salvador VILAREGUT, «En Soler y Rovirosa», *Joven-tut*, Barcelona, 6 de desembre de 1900, any I, núm. 43, p. 678. E. BERTRÁN Y RUBIO, «Soler y Rovirosa», *La Vanguardia*, Barcelona, 11 de desembre de 1900, p. 6: «Soler y Rovirosa mostrava en su rostro y en su carácter el sello y la acentuación de su propia personalidad; de una personalidad que, ni á primera vista [...] habría podido confundirse ó equivocarse con ninguna otra, aún cuando él se hubiera empañado en mezclarse y barajarse con los del *montón*. [...] Su cráneo, gallardamente equilibrado de proporciones y hermosamente harmónico de planos y de contornos, emparejaba bien con la fisonomía noble é inteligente en quien la habitual expresión de bondadoso y campechano buen humor hacia quizás que á observadores superficiales se les pasase algo por alto la escultórica belleza de unas faccio-

nes que parecían esculpidas por brioso cincel con intención de aprovecharlas para una teta de San Francisco de Asís». Lluís LABARTA, «Francesch Soler y Roviroso», *Pèl & Ploma*, Barcelona, 15 de desembre de 1900, núm. 66, p. 6. R. CASELLAS, «El gran escenógrafo catalán», *Hispania*, Barcelona, 15 de desembre de 1900, núm. 4, p. 430-433.

<sup>4</sup> Feliu ELIAS, *La vida i l'obra de Soler i Roviroso*, Barcelona, Seix Barral, 1931, p. 11.

<sup>5</sup> La mitjana de visites diàries fou de mil cinc-cents. Vegeu Pere BOHIGAS TARRAGÓ, *Memoria del curso 1927-28*, Barcelona, Diputació Provincial de Barcelona / Instituto del Teatro Nacional, octubre de 1928, p. 29.

<sup>6</sup> Al Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques (MAE) es conserva una fotografia en la qual s'aprecia la llarga cua de visitants per accedir a l'exposició davant l'entrada del Liceu i una del saló de descans amb l'exposició instal·lada i oberta al públic (Número de Registre: 326860-4 i 326860-1).

<sup>7</sup> P. BOHIGAS TARRAGÓ, *Memoria...*, p. 29.

<sup>8</sup> Al mes de maig de l'any següent es va publicar la conferència de Montaner (Joaquín MONTANER, *El teatro romántico español*, Barcelona, Publicaciones del Instituto del Teatro Nacional, maig de 1928), tres mesos després, la de Francés (José FRANCÉS, *Un maestro de la escenografía: Soler y Roviroso*, Barcelona, Publicaciones del Instituto del Teatro Nacional, agost de 1928) i al gener de 1929 la de Gual (Adrián GUAL, *Temas de Historia del*

augurar el 29 d'octubre de 1927 a la Sala Parés i va finalitzar el dia de la subhasta, l'11 de novembre. En aquesta exposició participaren, entre molts d'altres, Salvador Alarma, Dionís Baixeras, Lluís Bru i Salelles, Ricard Canals, Alexandre Cardunets, Amèrica Cardunets, Pau Casals, Pere Casas Abarca, Pere Coromines, Rafael Durancamps, Feliu Elias, Joan Estelrich, Antoni de Ferreter, Enric Galwey, Adrià Gual, Ignasi Iglésias, Joan Garcia Junceda, Oleguer Junyent, Francesc Labarta, Joan Lamote, Josep Llimona, Francesc Llop, Frederic Marès, Arcadi Mas i Fontdevila, Lluís Masriera, Eliseu Meifrèn, Jaume Mercadé, Apel·les Mestres, Feliu Mestres, Josep Mestres, Enric Morera, Narcís Oller, Jaume Pahissa, Pablo Picasso, Francesc d'Assís Planas Doria, Joaquim Renart, Romà Ribera, Alexandre Ribó, Santiago Rusiñol, Francesc Sans Castaño, Domènec Soler Gili, Pepita Teixidor Torres, Maurici Vilumara i Joaquim Zamacois<sup>16</sup>. Fou doncs un esdeveniment cultural de gran importància.

A l'entorn d'aquesta exposició es van celebrar dues conferències que van tenir lloc a la mateixa Sala Parés. El 5 de novembre, Adrià Gual va repetir la conferència amb la qual havia clausurat l'exposició d'obres de Soler i Roviroso al Liceu. La premsa de l'època va destacar l'interès de la conferència així com els assistents a la mateixa: Alexandre Cardunets i Lluís Bransuela —president i secretari de la comissió executiva respectivament—, Josep Claramunt —un dels iniciadors de l'homenatge—, Pere Coromines i Frederic Marès<sup>17</sup>. El 10 de novembre, l'artista polifacètic Apel·les Mestres i Oñós (1854-1936) va donar la conferència «En Francesc Soler i Roviroso, escenògraf».

Adrià Gual va dedicar una bona part de la seva conferència als orígens de l'escenografia a l'època hel·lenística i «constituí una vera revisió de l'escenografia del període Greco-Romà i fou il·lustrada amb nombroses projeccions»<sup>18</sup>. Creiem que les referències al teatre clàssic en les comunicacions de Gual i d'altres personalitats de l'època, com Pere Bosch i Gimpera (1891-1974), i la participació de figures, com la ballarina Àurea de Sarrà (1889-1974)<sup>19</sup>, implicades en les activitats a l'entorn de l'homenatge, van influir en el primer plantejament que Frederic Marès va fer del monument si bé no es va materialitzar en l'obra definitiva, com explicarem més endavant.

El darrer acte organitzat per la comissió executiva per recaptar diners, fou la representació de l'obra d'Àngel Guimerà *Terra Baixa*, protagonitzada per Margarida Xirgu i Enric Borràs, que tingué lloc al mes de juny de 1928 al Teatre Novetats. Després de la representació, es va entregar als dos actors la medalla d'or del Cercle Artístic en un acte que tingué lloc a la seu de la institució amb presència de Frederic Marès, entre diverses personalitats destacades de la cultura<sup>20</sup>. Sabem que al vestíbul del teatre es va exposar una maqueta del monument «amb l'objecte que els assistents a aquesta solemnitat puguin apreciar el què serà el monument»<sup>21</sup>.



La *Gasetta Municipal de Barcelona* va publicar el 10 d'octubre de 1928 que la Comissió Municipal havia acordat contribuir amb 3.000 pessetes a l'erecció del monument. La premsa va anar informant, a mida que els organitzadors ho feien, de les diverses aportacions de particulars i institucions fins a la seva inauguració. Així per exemple, sabem que Francesc Cambó, pocs dies després de la publicació a la *Gasetta* de l'aportació municipal, va contribuir a la subscripció oberta amb 1.000 pessetes<sup>22</sup> i que, com indica Núria Rivero, «al setembre de 1929 [...] el total recaptat ingressat al banc de Catalunya era de 16.030 PTA»<sup>23</sup>. La premsa destacava també les aportacions econòmiques procedents de l'Amèrica del Sud i Central<sup>24</sup>.

## El monument a Francesc Soler i Rovirosa de Frederic Marès: homenatge perdurable

El *Monument a Francesc Soler i Rovirosa* (fig. 1) és una de les obres més celebrades de l'artista en l'àmbit de l'art públic i, tal i com explica Núria Rivero, va representar la consagració de Marès com a escultor públic<sup>25</sup>. L'element principal del monument consisteix en una figura femenina semi-nua ajaguda amb una rosa a la mà. El seu rostre, reflexiu i serè, evoca introspecció i el seu cos jove i harmoniosament tornejat, solidesa. Esculpida en marbre de Carrara, aquesta figura ofereix a l'escenògraf la flor del triomf i la immortalitat i és en ella on recau la significació de l'homenatge. Aquesta figura, clàssica, ideal i austera i el fet de relegar la imatge de l'homenatjat a un medalló en bronze col·locat al centre de la base de pedra de Girona que la sustenta, va significar una novetat elogiada i apreciada en l'àmbit de l'art públic de la Barcelona de l'època, arrelat en la tradició modernista. El monument és un paradigma de l'estètica noucentista<sup>26</sup>. Frederic Marès recordava pocs anys abans de morir que Eugeni d'Ors i Rovira (1881-1954) li va comentar que la figura del monument representava l'escultura noucentista millor que cap altra<sup>27</sup>.

Com hem esmentat més amunt, a finals del mes de juny de 1928, amb motiu de la representació de *Terra Baixa*, es va presentar al vestíbul del Teatre Novetats de Barcelona un model del monument. Molt probablement, aquest model era el mateix que Frederic Marès havia presentat a la comissió executiva uns dies abans ja que la premsa, a més d'informar de la visita d'una de les comissions al taller per veure'l i d'elogiar-lo, especificava que s'instal·laria en un establiment de la ciutat<sup>28</sup>.

Al mes de desembre de 1929 —gairebé un any i mig més tard— trobem la descripció d'un altre model arrel d'una nova visita al taller de l'escultor per part d'una de les comissions<sup>29</sup>. Aquesta descripció coincideix amb una

*Teatro*, Barcelona, Publicacions del Instituto del Teatro Nacional, gener de 1929).

<sup>9</sup> Clara BELTRÁN CATALÁN, «Francesc Soler i Rovirosa» [en línia], *Enciclopèdia de les Arts Escèniques Catalanes. Biografies*, Institut del Teatre / Diputació de Barcelona, disponible a [https://www.institutdelteatre.cat/publicacions/ca/enciclopedia-arts-esceniques/id2742/francesc-soler-i-rovirosa.htm?fcatal\\_5=77](https://www.institutdelteatre.cat/publicacions/ca/enciclopedia-arts-esceniques/id2742/francesc-soler-i-rovirosa.htm?fcatal_5=77) [consulta: 30-03-2021].

<sup>10</sup> «La memòria de Soler i Rovirosa», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 5 d'octubre de 1927, ed. matí, p. 2: «Desitjant la Companyia Catalana d'Art Dramàtic Claramunt-Adrià contribuir als actes que s'han d'organitzar a la memòria del malaguanyat escenògraf barceloní don Francesc Soler i Rovirosa. es proposa donar, si és possible, en el nostre primer teatre, una magna representació de «L'Arlesiana» amb el mateix decorat que per aquesta producció concebé el genial artista i el qual decorat es conserva encara als magatzems del Gran Teatre Liceu. Es proposen, demés, com a digne coronament i amb els ingressos íntegres que produeixi el citat festival, oferir a Barcelona amb la col·laboració de tots els seus habitants, quelcom perenne que perpetuï a les generacions venidores la memòria del més gran escenògraf del segle passat, ja signi aixecant un modest, però digne monument en el lloc que d'acord amb l'Ajuntament, es determini, o col·locant una làpida a la casa on va néixer tan il·lustre artista.

Per a portar a cap el seu objecte, la companyia Clara-

mont-Adrià compta amb la cooperació de les principals entitats artístiques i culturals de la ciutat i espera que tot Barcelona contribuirà amb el seu òbol a la felix realització d'aquesta mostra d'admiració al mestre, de la qual Barcelona li és deutora».

<sup>11</sup> «Homenatge Soler Rovirosa», *La Veu de Catalunya*, 12 d'octubre de 1927, ed. matí, p. 7.

<sup>12</sup> Altres assistents a la reunió van ser Alexandre Cardunets, Ricard Canals, Josep Maria Vila, Joan Melffi, Ricard Fuentes, Joaquim Gutiérrez, Pau Sabater, Josep d'Arquer i Vives, Santiago Marco, Eduard Llorens, August Rull, Maurici Vilomara, Oleguer Junyent, Ignasi Iglésias, Joan Mestres, Jaume Pahissa, Lluís Masriera, Pere Casas Abarca, Adrià Gual, Marc Jesús Bertran, Salvador Alarma, Apel·les Mestres, Amadeu Vives, Ambròs Carrion, Enric Borràs, Enric Morera, Josep Castells, Lluís Claramunt, Lluís M. Bransuela o el comte de Santa Maria de Pomés. (F. ELIAS, *La vida...*, p. 115).

<sup>13</sup> La data d'alta que figura a la targeta de soci del Reial Cercle Artístic de Frederic Marès és 16 de febrer de 1917 (Arxiu del Reial Cercle Artístic). El 30 de març d'aquell mateix any, Lluís Masriera, President del Reial Cercle Artístic, informa a Marès que ha estat nomenat Vocal de la Junta de la secció d'Escultura (Centre de Documentació i Recerca, Museu Frederic Marès).

<sup>14</sup> Foren també dels primers en oferir obres seves per a l'exposició Santiago Rusiñol, Dionís Baixeras, Alexandre Cardunets, Eliseu Meifrèn, Ricard



Fig. 2. Frederic Marès, *Model per al Monument a Francesc Soler i Rovirosa*, 1928-1929, fotografia, Topogràfic: F 83-09, Registre: 262833, Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques (MAE).

fotografia d'un model del monument que es conserva al Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques (MAE) que va il·lustrar el fulletó imprès amb motiu de la seva inauguració i notícies aparegudes en diversos mitjans (fig. 2)<sup>30</sup>. Aquesta fotografia ens permet observar les diferències entre el model i l'obra definitiva (fig. 1). En primer lloc, la cama dreta de la figura està lleugerament aixecada formant un angle a partir del genoll, evitant la visió de la cama esquerra i amagant el sexe. A l'obra definitiva, es descobreix el cos sencer en disposar la cama dreta gairebé estirada i deixant que sigui l'esquerra la que sobresurti lleugerament pel darrera formant angle a partir del genoll.

El teixit sobre el qual reposa la figura cobreix només un avantbraç de manera decorativa mentre que al marbre definitiu l'artista cobreix amb un mínim vel part dels malucs i el sexe. El rostre, esbossat en aquest primer model, que sembla fet de fang, quedarà ben definit a l'obra final.

La premsa de l'època assenyalava que en un dels angles hi havia representades les dues clàssiques màscares de la tragèdia i de la comèdia<sup>31</sup>. A la fotografia (fig. 2) s'observen aquests elements modelats en relleu a l'angle inferior esquerre del volum sobre el que s'ajeu la figura. Aquestes màscares —que finalment l'artista no va incorporar— tenen una relació estreta amb l'entorn social i cultural del moment. Com hem avançat, creiem que les conferències d'Adrià Gual o de Bosch i Gimpera així com l'ambient cultural classicitzant, lligat a l'ideari noucentista, va propiciar l'aparició d'aquests elements característics de l'escenografia clàssica tot i que posteriorment el pes simbòlic va recaure únicament en la figura femenina. Pensem que la influència d'Adrià Gual és especialment rellevant en la conceptualització d'aquest model per la importància que tingué també com a membre de l'organització de l'homenatge. Cal mencionar també que Bosch i Gimpera va donar una conferència titulada «Aspectos de la indumentaria en el teatro griego. La máscara y el vestido en la tragedia y la comedia» al Saló de Sant Jordi de la Diputació, actual Palau de la Generalitat, el 5 de juny de 1928, a la qual Marès hagués pogut assistir pel tema, el prestigi del

conferenciant i la bona relació amb la institució organitzadora. Al llibre que recull les activitats del curs 1927-1928 del Instituto del Teatro Nacional es ressenya aquesta conferència i al text s'inclouen algunes de les fotografies utilitzades per il·lustrar-la entre les que hi trobem imatges de màscares clàssiques<sup>32</sup>.

Eliminant les màscares del monument, Frederic Marès va defugir d'un recurs utilitzat per altres escultors anteriorment. Així per exemple, a la base del monument a l'actor Iscle Soler (1843-1914) realitzat per Pau Gargallo i Catalán (1881-1934) i inaugurat l'any 1918, s'hi observa també una màscara esculpida. El mateix artista va esculpir a la base de la columna del monument a l'actor Lleó Fontova (1838-1890), inaugurat l'any 1910, la màscara de la comèdia. I encara un altre monument anterior, inaugurat el 1906, esculpit per Agustí Querol «representa Frederic Soler, "Pitarra", assegut sobre les màscares de la tragèdia i de la comèdia esperant que li arribi la inspiració per posar-se a escriure en el paper que sosté»<sup>33</sup>.

Pel que fa a la mida, el model que estem analitzant és menor que l'obra definitiva. El Museu Frederic Marès conserva una fotografia d'un model posterior (fig. 3), que es tracta, molt probablement, del guix que actualment forma part de la seva col·lecció<sup>34</sup>, presa al davant de la mateixa cortina florejada i els motius de la qual es veuen força més petits. Al Museu es conser-



Fig. 3. *Model per al Monument a Francesc Soler i Rovirosa*, 1929, fotografia, Centre de Documentació i Recerca, Museu Frederic Marès.

Canals, Feliu Mestres, Feliu Elias, Narcís Oller, Francesc Llop, Joan Colom, Enric Galwey, Salvador Alarma o Arcadi Mas i Fontdevila, entre d'altres. Veure «Homenatge a Soler i Rovirosa. La cooperació dels artistes», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 25 d'octubre de 1927, ed. matí, p. 6.

<sup>15</sup> «Homenatge a Soler i Rovirosa», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 15 de novembre de 1927, ed. vespre, p. 2.

<sup>16</sup> «Homenatge a Soler i Rovirosa», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 1 de novembre de 1927, ed. matí, p. 5 i «Homenatge a Soler i Rovirosa», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 4 de novembre de 1927, ed. matí, p. 3.

<sup>17</sup> «Homenatge a Soler i Rovirosa», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 9 de novembre de 1927, ed. vespre, p. 4.

<sup>18</sup> «Homenatge a Soler i Rovirosa», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 9 de novembre de 1927, ed. vespre, p. 4.

<sup>19</sup> Les coreografies de la ballarina Àurea de Sarrà estaven fortament inspirades en el món clàssic. Per a més informació sobre Àurea de Sarrà veure: Mariàngela VILLALONGA, «Àurea de Sarrà, la dansarina apassionada i de vida apassionant», *Revista de Girona*, gener-febrer 1997, núm. 180, p. 54-59.

<sup>20</sup> «L'homenatge a Soler i Rovirosa. El xampany d'honor al Círcol Artístic», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 28 de juny de 1928, ed. matí, p. 2.

<sup>21</sup> «El festival pro-monument a Soler i Rovirosa», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 26 de juny de 1928, ed. vespre, p. 4.

<sup>22</sup> «Francesc Cambó i el monument a Soler i Roviro-



sa», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 19 d'octubre de 1928, ed. matí, p. 1.

<sup>23</sup> N. RIVERO, «Frederic Marès 1920-1930...», p. 48.

<sup>24</sup> N. RIVERO, «Frederic Marès 1920-1930...», p. 48.

<sup>25</sup> N. RIVERO (ed.), *Catàleg d'escultura i medalles...*, p. 188.

<sup>26</sup> Francesc FONTBONA DE VALLESCAR, «Frederic Marès. La mort d'un personatge», Separata de la *Revista de Catalunya*, núm. 57, novembre del 1991, p. 90: «Estilísticament, si bé als anys vint i trenta, el classicisme de l'escultor de Portbou se centra sovint en un tipus de nu femení sobri i reposat, aplomat, tendent al monumentalisme, en la línia del noucentisme més característic (*Monument a Francesc Soler i Rovirosa*, 1929-1930), després anà introduint en la seva obra una factura cada cop més esquemàtica i un caràcter cada cop també més hieràtic, que defugia conscientment qualsevol temptació naturalista per esdevenir una plasmació d'arquetips».

<sup>27</sup> Entrevista a Frederic Marès enregistrada l'any 1984 per la periodista Dolors Genovès recuperada per TV3 i emesa amb motiu de l'any Marès, 2018. <https://www.ccma.cat/tv3/alcarta/programa/inedits-frederic-marès/video/5799866> [consulta: 08-04-2021].

<sup>28</sup> «L'homenatge a Soler i Rovirosa», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 19 de juny de 1928, ed. vespre, p. 9.

<sup>29</sup> «El monument a Soler i Rovirosa», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 11 de desembre de 1929, ed. vespre, p. 3.

<sup>30</sup> «Monument a Soler i Rovirosa», *L'Esquella de la Torratxa*, Barcelona, 24 d'oc-

ven també un marbre (fig. 4) i un bronze de la figura del monument de menors dimensions<sup>35</sup>. Aquestes obres, on ja no hi apareixen les màscares, són més properes a l'obra definitiva i, per tant, posteriors al desembre de 1929.

Com a precedent de la figura principal del monument citarem també la prova d'encunyació d'una medalla en la qual hi apareix una dona nua ajaguda sostenint una branca de llorer a la mà (fig. 5) que, com veiem als seus estudis preparatoris<sup>36</sup>, era una prova per a la medalla del Foment de les Arts Decoratives (1927)<sup>37</sup> que finalment no va incorporar aquesta figura.



Fig. 4. Frederic Marès, *Dona ajaguda amb una flor a la mà del monument a Francesc Soler i Rovirosa*, 1930, marbre, 52 x 78 x 25 cm, MFM 3089. Museu Frederic Marès. © Foto: Guillem F.-H.



Fig. 5. Frederic Marès, *Prova d'encunyació d'una medalla*, 1927, llautó daurat, MFM 3195. Museu Frederic Marès. © Foto: Guillem F.-H.

Pel que fa a la representació del rostre de l'homenatjat, comprovem que al primer model del monument (fig. 2) apareixia de front dins del medalló ubicat al centre de la base. Aquesta posició era segurament amb la que l'identificava la majoria de població que l'associava amb la fotografia que Pau Audouard i Deglaire (1856-1919)<sup>38</sup> va fer a Soler i Rovirosa (fig. 6) i que el pintor i dibuixant Ramon Casas i Carbó (1866-1932) va utilitzar per a retratar-lo pòstumament (fig. 7). Al monument definitiu però, l'escultor va decidir presentar l'escenògraf de perfil<sup>39</sup>. Creiem que aquest canvi el propiciaria l'estudi de primera mà de la màscara mortuòria de Soler i Rovirosa que facilitaria a Marès la seguretat de representar-lo de manera fidel al seu físic i a la tradició medallística. És possible que aquesta confiança es veiés reforçada també pel coneixement que l'escultor tindria del bust de Soler i Rovirosa, propietat de la Junta de Museus, que es va col·locar a la sala de descans del Liceu mentre durà l'exposició de la seva obra l'any 1927<sup>40</sup> i <sup>41</sup>.





Fig. 6. Audouard, *Retrat de Francesc Soler i Rovirosa*, c. 1880, fotografia, Topogràfic F 83-08, Registre 262576, Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques (MAE).



Fig. 7. Ramon Casas, *Retrat de Francesc Soler i Rovirosa*, posterior a 1900, carbonet i mina sèpia sobre paper, núm. d'inventari: 027247-D. Museu Nacional d'Art de Catalunya, donació de l'artista, 1909.

Finalment, cal assenyalar que en el model que hem estat comentant, el nom de Soler i Rovirosa figurava en castellà però al monument definitiu es va gravar en català, seguit de les dates de naixement i mort. La dimissió com a president del govern espanyol del militar Miguel Primo de Rivera al gener de 1930, que va alleugerir les tensions en diversos entorns culturals i polítics, podria ser el motiu d'aquest canvi.

Al gener de 1930 el marbre que s'utilitzaria per a la figura principal del monument ja havia arribat a Barcelona procedent de les pedreres de Carrara<sup>42</sup>. L'encarregat del trasllat de la figura definitiva al bloc de marbre va ser l'escultor Joan Centellas Raig (1887-1964). L'elevat cost del marbre, i el seu trasllat a Barcelona, és un altre dels indicatius de la rellevància que es va donar a la creació d'aquest monument.

## Una obra d'Enric Clarasó al Museu Frederic Marès de Barcelona

L'origen de la identificació de la màscara mortuòria de l'escenògraf Francesc Soler i Rovirosa es troba en una carta sense datar que l'escultor i col·leccionista Frederic Marès va enviar a l'escultor Enric Clarasó. El text de la missiva és el següent (fig. 8):

Avui diumenge

Estimat i distingit amic i company. Atenent l'ofertament que Vd, sempre tan amable, feu a l'amic Sr. Cardunets, de la «mascareta» d'en Soler i Rovirosa,

tubre de 1930, p. 707, *El Noticiero Universal*, Barcelona, 24 d'octubre de 1930, p. 7, Joan SACS, «Soler i Rovirosa», *La Publicitat*, Barcelona, 26 d'octubre de 1930, p. 1.

<sup>31</sup> «El monument a Soler i Rovirosa», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 11 de desembre de 1929, ed. vespre, p. 3.

<sup>32</sup> P. BOHIGAS TARRAGÓ, *Memoria...*, p. 30.

<sup>33</sup> J. P. LORENTE, «A Frederic Soler Monument a Pitarra», <https://www.bcn.cat/artpublic> [consulta: 21-04-2021].

<sup>34</sup> N. RIVERO (ed.), *Catàleg d'escultura i medalles...*, p. 128, cat. núm. 43 (MFM 3088).

<sup>35</sup> N. RIVERO (ed.), *Catàleg d'escultura i medalles...*, p. 128, cat. núm. 42 (MFM 3089) i cat. núm. 41 (MFM 3087). El Museu Frederic Marès conserva un bronze de menors dimensions de la figura definitiva. L'èxit del monument va fer que es reproduïssin exemplars en bronze de la figura. Al museu de la Real Academia de San Fernando de Madrid i al Museu de l'Empordà de Figueres també en tenen un exemplar.

<sup>36</sup> Número d'inventari: MFM 3380.7.

<sup>37</sup> N. RIVERO (ed.), *Catàleg d'escultura i medalles...*, p. 218-219.

<sup>38</sup> Destacat fotògraf del món de l'espectacle i de la burgesia de principi de segle i fotògraf oficial de l'Exposició Universal de Barcelona de l'any 1888. Per a més informació sobre Pau Audouard veure N. FERNÁNDEZ RIUS, *Pau Audouard: fotografia en temps de Modernisme*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 2013.

<sup>39</sup> Veure imatge a *L'Esquella de la Torratxa*, Barcelona, 24 d'octubre de 1930, p. 707 i *El*

*Noticiero Universal*, Barcelona, 24 d'octubre de 1930, p. 7.

<sup>40</sup> Es podria tractar del model del bust de Soler i Rovirosa que Josep Carcassó va realitzar per encàrrec de la Junta de Museus. Per a decorar la part superior dels murs exteriors de les noves ales del Museu d'Art Decoratiu i Arqueològic de Barcelona, realitzades per l'arquitecte Falguès, la Junta de Museu va encarregar a destacats escultors de moment vint-i-vuit bustos dels artistes més rellevants de la història de l'art català que es van instal·lar l'any 1915. Per a més informació Sebastià SÁNCHEZ SAULEDA, *Un bust-retrat de Ramon Amadeu: Ismael Smith i la decoració del Museu d'Art Decoratiu i Arqueològic de Barcelona (1910)*, Emblecat, 2014, núm.3. També es podria tractar del possible bust de Soler i Rovirosa fet per Clarasó al que faria referència la carta citada a la nota 48.

<sup>41</sup> P. BOHIGAS TARRAGÓ, *Memoria...*, p. 21: «Entre las dos puertas de entrada al salón colocóse la mesa presidencial y, frente a la misma, casi al extremo opuesto de la sala, sobre pedestal de plantas, un busto de Soler y Rovirosa, facilitado por la Junta de Museos».

<sup>42</sup> «La nova urbanització de la Plaça d'Urquinaona», *La Publicitat*, Barcelona, 12 de gener de 1930, p. 5.

<sup>43</sup> La Dra. Isabel Coll Mirabent ens va informar de l'existència d'aquesta carta i ens en va enviar una imatge. Li expressem el nostre sincer agraïment. La carta està escrita en paper de capçalera del Reial Cercle Artístic de Barcelona del qual Frederic Marès era membre. Alexandre Cardunets Cazorla (1871-

em permetra suplicar-li vulgue entregar-le al portador com a presteq per uns dies.

Amb mont agraïment profund per endevant més grat, distingit amic, testimoniari-li tota la meva consideració i alta estima.

Sempre al seu bon amic i company

Frederic Marès<sup>43</sup>

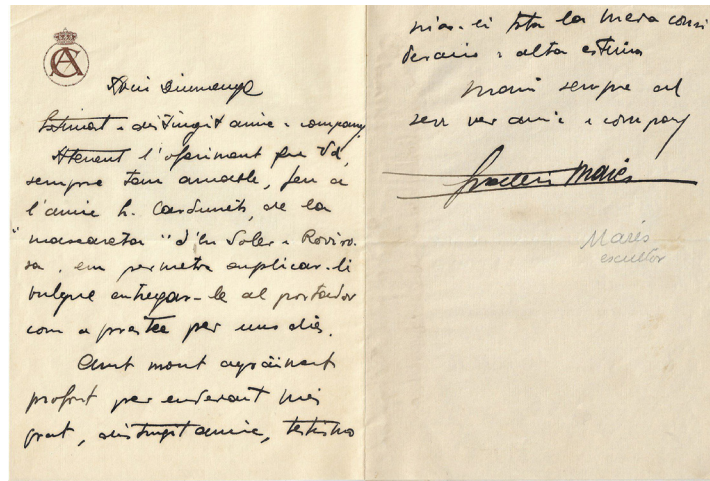


Fig. 8. Carta de Frederic Marès a Clarasó, s/d, Arxiu Isabel Coll.

Creiem que aquesta carta s'hauria de datar entre l'octubre de 1927, quan Frederic Marès es va oferir a realitzar el monument<sup>44</sup>, inaugurat el 26 d'octubre de 1930, i no gaire més enllà del gener del 1930<sup>45</sup>.

A partir d'aquest document, i amb l'ajuda de la fotografia de Pau Audouard i del retrat de Ramon Casas, vam poder identificar la màscara mortuòria de l'escenògraf d'entre la vintena de màscares anònimes que es conserven a la col·lecció del Museu Frederic Marès (fig. 9). Corroboren aquesta hipòtesis diverses fotografies conservades al Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques (MAE), algunes d'elles publicades a la premsa<sup>46</sup>, que van aportar nous elements per a l'estudi d'un dels monuments més reeixits de Frederic Marès i més determinants per a la seva carrera artística, el *Monument a Francesc Soler i Rovirosa* (fig. 1).

La comparació entre el perfil de la màscara i el que es dibuixa a les fotografies preses al seu llit de mort (fig. 10), especialment aquell que ens mostra en detall el seu cap (fig. 11), evidencia les semblances. Així mateix, s'observa que la màscara acaba just a la línia on començava la jaqueta que vestia el difunt. El dibuix que el figurinista Lluís Labarta i Grané (1852-1924) va fer de Soler i Rovirosa difunt (fig. 12) reforça aquesta identifica-



Fig. 9. Enric Clarasó, *Màscara mortuòria de Francesc Soler i Rovirosa*, 1900, guix, MFM 3916. Museu Frederic Marès. © Foto: Guillem F.-H.



Fig. 10. *Francesc Soler i Rovirosa al llit de mort*, 1900, fotografia, Topogràfic: F 83-11, Registre: 262915, Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques (MAE).

ció. Aquest dibuix es va publicar a la revista *Pèl & Ploma* el 15 de desembre de 1900, juntament amb un article d'homenatge al difunt escrit pel mateix Labarta, deixeble del gran mestre escenògraf<sup>47</sup>.

Tot sembla indicar, doncs, que l'autor de la màscara és Enric Clarasó, bon amic de l'escenògraf, i autor, entre moltes altres obres, del *Bust de Santiago Rusiñol* —realitzat poc després de la seva mort i a qui uní una estreta amistat—, de més d'una cinquantena d'escultures funeràries entre les que destaca *Memento Homo* al Cementiri de Montjuïc de Barcelona i

1944) en fou el president entre 1927 i 1930. El Reial Cercle Artístic tingué un paper principal en la realització del *Monument a Francesc Soler i Rovirosa*: cfr. F. ELIAS, *La vida i l'obra...*, p. 12.

<sup>44</sup> Informació publicada en un retall de premsa conservat al Reial Cercle Artístic de Barcelona en el qual no s'inclou el títol de la publicació ni la data. En aquest retall també s'informa de la conferència de José Francés que sabem, per altres notícies publicades en premsa, que tingué lloc el 20 d'octubre de 1927 al Liceu.

<sup>45</sup> Al gener de 1930 arriba a Barcelona el bloc de marbre provinent de les pedreres de Carrara per la figura principal del monument (*La Publicitat*, Barcelona, 12 de gener de 1930, p. 5.).

<sup>46</sup> *Hispania*, Barcelona, 15 de desembre de 1900, núm. 44, p. 431-432.

<sup>47</sup> Lluís LABARTA, «Francesc Soler y Rovirosa», *Pèl & Ploma*, Barcelona, 15 de desembre de 1900, núm. 66, p. 6 i 10.

<sup>48</sup> Veure carta datada del 5 de gener de 1893: «Amigo Clarasó: es usted demasiado



amable. Gracias por su bonito busto. Mi esposa se ha apoderado de él para colocarlo en su saleta. Mani y disposi. Su amigo. F. Soler y Rovirosa. Memorias al Rusiñol». Arxiu Isabel Coll.

<sup>49</sup> Les altres dues màscares del Museu Frederic Marès identificades són la d'Ignasi Iglésias (1871-1928) (MFM 3692), realitzada per Marès amb la finalitat, ben documentada, d'utilitzar-la per erigir un monument a la seva memòria i la del bisbe Josep Morgades (1826-1901) (MFM 3697), l'autor de la qual desconexem.

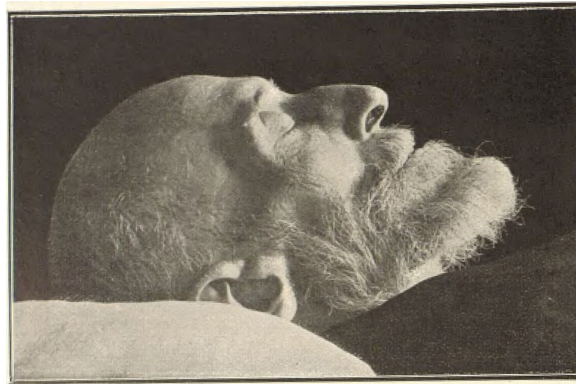


Fig. 11. *Francesc Soler i Rovirosa al llit de mort* (detall), 1900, fotografia publicada al número especial dedicat a Francesc Soler i Rovirosa de la revista *Hispania* publicada el 15 de desembre de 1900, núm. 44, p. 433.



Fig. 12. Lluís Labarta, *Francesc Soler i Rovirosa al llit de mort*, 1900, dibuix publicat a la revista *Pèl & Ploma* el 15 de desembre de 1900.

potser també d'un bust del propi Soler i Rovirosa<sup>48</sup>. D'altra banda, cabria la possibilitat de pensar que la voluntat de Clarasó en l'execució de la màscara de Soler i Rovirosa fos el seu ús en un futur monument.

La màscara mortuòria de Francesc Soler i Rovirosa (fig. 9) va ingressar a la col·lecció del Museu a la mort de Frederic Marès l'any 1991, juntament amb la resta d'obres i objectes del seu llegat. A l'expedient de la peça no hi consta cap anotació que faci referència al seu origen ni a la seva identificació. Tanmateix, Pere Claver Sebastià (1924), que va treballar al taller de restauració del Museu des del 1948 fins a la seva jubilació, ens va confirmar recentment que Frederic Marès conservava la màscara mortuòria de l'escenògraf<sup>49</sup>.



## La ubicació del monument a Soler i Rovirosa i la seva recepció

L'emplaçament definitiu del monument no es va decidir fins l'any 1930, un cop descartades dues possibles ubicacions. Frederic Marès era conscient de la importància de la integració de l'obra en l'espai i, per tant, en la influència del lloc triat per instal·lar-la en la seva forma i volum<sup>50</sup>.

El primer emplaçament que es va suggerir en una reunió de les diverses comissions de l'homenatge a principis de 1928 del que tenim constància, va ser a un dels angles de la plaça Reial<sup>51</sup>. És molt probable que Marès assistís a aquesta reunió donada la seva implicació en el projecte i perquè en aquest moment ja era membre de la comissió pro-monument. Pensem doncs que aquesta ubicació, a tocar del Liceu, plauria a l'escultor perquè si no, s'hi hagués pogut oposar. Per motius que desconeixem, al desembre de 1929 l'emplaçament havia canviat i es preveia instal·lar el monument a la plaça Urquinaona que en aquell moment s'estava reurbanitzant segons un projecte del director de Parcs i Jardins, Nicolau Rubió i Tudurí (1891-1981). El monument era cridat a convertint-se en l'element decoratiu més destacat d'aquest espai i la seva inauguració es va fixar al mes de maig de l'any següent<sup>52</sup>.

Finalment, a la *Gaceta Municipal de Barcelona* de 2 de juny de 1930 es va publicar l'autorització a la comissió pro-monument a emplaçar-lo als jardins de la Reina Victoria Eugenia a la Gran Via de les Corts Catalanes, entre la Rambla de Catalunya i el Passeig de Gràcia. A principis d'octubre es van iniciar les obres de reforma d'aquests jardins i a finals de mes s'hi va col·locar l'escultura<sup>53</sup>.

El monument es va inaugurar amb tota solemnitat i concurrència el 26 d'octubre de 1930 en presència de la filla i el nét de Soler i Rovirosa. Durant l'acte, Marès va llegir una poesia d'Apel·les Mestres dedicada a l'escenògraf i als fonaments del monument s'hi va enterrar una urna amb totes les butlletes de subscripció que van fer possible l'homenatge i els noms dels membres de les comissions d'honor i executiva. El monument fou molt ben acollit per la premsa tot i que majoritàriament es lloava la figura de Soler i Rovirosa. Un article signat per Màrius Gifreda (1895-1958), elogiava però l'escultura de Frederic Marès:

Doncs també podríem anotar que en mig de tants monuments poca-soltes, el que s'acaba d'inaugurar a la memòria de Soler i Rovirosa és força apreciable. I no sols en sentit comparatiu, sinó també en valor intrínsec. En aquesta obra de l'escultor Marès hi ha —gràcies a Déu!— el concepte entenimentat de monument. Les proporcions i modenatura [sic] del sòcol són

<sup>50</sup> Entrevista a Frederic Marès enregistrada l'any 1984 per la periodista Dolores Genovès recuperada per TV3 i emesa amb motiu de l'any Marès, 2018. <https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/programa/ineditos-frederic-mares-video/5799866> [consulta: 08-04-2021].

<sup>51</sup> «Homenatge a Soler i Rovirosa», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 10 de gener de 1928, ed. matí, p. 2.

<sup>52</sup> «El monument a Soler i Rovirosa», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 11 de desembre de 1929, ed. vespre, p. 3.

<sup>53</sup> «El monument a Soler i Rovirosa», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 7 d'octubre de 1930, ed. matí, p. 5.

<sup>54</sup> «Monument a Soler i Rovirosa», *Mirador*, Barcelona, 30 d'octubre de 1930, p. 7.

<sup>55</sup> Entrevista a Frederic Marès enregistrada l'any 1984 per la periodista Dolors Genovès recuperada per TV3 i emesa amb motiu de l'any Marès, 2018. <https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/programa/inedits-frederic-mares-video/5799866> [consulta: 08-04-2021].

<sup>56</sup> Judit SUBIRACHS BURGANYA, «Aproximació a l'escultura pública de Frederic Marès», *Miscel·lània dedicada al seu president, excm. sr. Frederic Marès i Deulovol, en el seu XC aniversari. Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi*, Barcelona, 1983, p. 124 i Josep M. GARRUT I ROMA, «Frederic Marès: noranta anys de vocació artística», *Miscel·lània dedicada al seu president, excm. sr. Frederic Marès i Deulovol, en el seu XC aniversari. Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi*, Barcelona, 1983, p. 22-23.

excel·lentment ajustades i afinadament correctes. La figura de marbre és una de les obres més reeixides que hem vist de l'escultor Marès. Hem anotat amb gust que en aquest marbre Marès s'ha després del seu anterior ropatge [sic] estilístic per aprofundir la plasmació amb més intensitat. En aquesta escultura ja no hi ha aquella accentuació decorativa que li feia més mal que bé. En desprendre's, doncs, del seu formulisme estilístic, l'artista s'ha retrobat i adquirit una superació evident<sup>54</sup>.

Al Museu Frederic Marès es conserven nombroses fotografies de l'acte d'inauguració en què s'observa una nodrida representació política, social i artística de l'època així com gran quantitat de curiosos atrets de ben segur per les continuades crides aparegudes en premsa durant els mesos anteriors que incidien en la grandesa de Francesc Soler i Rovirosa i en la rellevància del seu homenatge.

## Conclusió

Frederic Marès va descriure el seu *Monument a Francesc Soler i Rovirosa* com un dels més discrets de Barcelona i considerava que la figura s'inclouïa dins de l'escultura de tradició mediterrània de la ciutat<sup>55</sup>. El monument era també una de les obres que més el complaien Frederic Marès<sup>56</sup>. És una obra destacada dins de l'Art Públic de Barcelona fonamentalment perquè va trencar amb l'hegemonia modernista en despullar de tot artifici la figura principal presentant-la com a model ideal Noucentista, i perquè va reunir a l'entorn de la seva gènesi i realització gran part de les personalitats del món de l'art, la cultura, la societat i la política del moment. Tot i les expectatives creades en la forma que prendria el monument d'homenatge a una de les figures més importants de finals del segle XIX en l'àmbit artístic català i espanyol, Marès va saber abstreure's de la influència de l'entorn i va crear una escultura que és paradigma de força significativa i bellesa i que feliçment va saber copsar la personalitat de Francesc Soler i Rovirosa per la qual era recordat amb tanta estima trenta anys després de la seva mort.

Montse Torras Virgili  
 Museu Frederic Marès de Barcelona  
 mtorras@bcn.cat  
<https://orcid.org/0000-0001-8845-9681>

GÈNESI, CONTEXT I TRANSFORMACIÓ DEL *MONUMENT A FRANCESC SOLER I ROVIROSA* DE FREDERIC MARÈS (1927-1930)

Recentment, el Museu Frederic Marès de Barcelona ha identificat la màscara mortuòria de l'escenògraf Francesc Soler i Rovirosa (1836-1900) realitzada pel seu amic l'escultor Enric Clarasó i Daudí (1857-1951) d'entre les màscares de la seva col·lecció. Frederic Marès Deulovol (1893-1991) va utilitzar aquesta peça com a model per modelar un dels elements principals del *Monument a Francesc Soler i Rovirosa*: el medalló amb l'efígie de l'escenògraf que figura al centre de la base de pedra del monument. Aquest homenatge a Soler i Rovirosa, que fou erigit per subscripció popular, va reunir al seu entorn gran part de la societat cultural de la ciutat i va aconseguir notable reconeixement en l'àmbit de l'art públic. L'article aborda l'origen i la realització d'aquest monument inaugurat el 26 d'octubre de 1930 a la Gran Via de Barcelona.

Paraules clau: Frederic Marès Deulovol, Francesc Soler i Rovirosa, Enric Clarasó i Daudí, màscares mortuòries, art públic, Noucentisme, Museu Frederic Marès de Barcelona, Institut del Teatre de Barcelona, Reial Cercle Artístic de Barcelona.

GÉNESIS, CONTEXTO Y TRANSFORMACIÓN DEL *MONUMENTO A FRANCESC SOLER Y ROVIROSA* DE FREDERIC MARÈS (1927-1930)

Recientemente, el Museo Frederic Marès de Barcelona ha identificado la máscara mortuoria del escenógrafo Francesc Soler y Rovirosa (1836-1900) realizada por su amigo el escultor Enric Clarasó y Daudí (1857-1951) de entre las máscaras de su colección. Frederic Marès Deulovol (1893-1991) utilizó esta pieza como modelo para modelar uno de los elementos principales del Monumento a Francesc Soler y Rovirosa: el medallón con la efigie del escenógrafo que figura en el centro de la base de piedra del monumento. Este homenaje a Soler y Rovirosa, que fue erigido por suscripción popular, reunió a su entorno gran parte de la sociedad cultural de la ciudad y consiguió notable reconocimiento en el ámbito del arte público. El artículo aborda el origen y la realización de este monumento inaugurado el 26 de octubre de 1930 a la Gran Vía de Barcelona.

Palabras clave: Frederic Marès Deulovol, Francesc Soler y Rovirosa, Enric Clarasó y Daudí, máscaras mortuorias, arte público, Novecentismo, Museo Frederic Marès de Barcelona, Instituto del Teatro de Barcelona, Real Círculo Artístico de Barcelona.

GENESIS, CONTEXT AND TRANSFORMATION OF THE *MONUMENT TO FRANCESC SOLER Y ROVIROSA* BY FREDERIC MARÈS (1927-1930)

Recently, the Frederic Marès Museum in Barcelona has identified the mortuary mask of the scenographer Francesc Soler i Rovirosa (1836-1900). Created by a close friend, sculptor Enric Clarasó i Daudí (1857-1951), this particular mask comes directly from the mortuary masks of the museum's collection. Frederic Marès Deulovol (1893-1991) used this work as a model to create one of the main elements of the *Monument to Francesc Soler i Rovirosa*: the medallion with the effigy of the scenographer, in the center of the stone base of the monument. This homage to Soler i Rovirosa, which was erected by popular subscription, brought together a large part of the city's cultural society and achieved remarkable recognition in the field of public art. The article deals with the origin and construction of this monument, inaugurated on October 26<sup>th</sup> 1930 on the Gran Vía in Barcelona.

Keywords: Frederic Marès, Francesc Soler i Rovirosa, Enric Clarasó, mortuary masks, public art, Noucentisme, Museu Frederic Marès de Barcelona, Institut del Teatre de Barcelona, Reial Cercle Artístic de Barcelona.

Aquest article ha estat publicat originalment a **Matèria. Revista internacional d'Art** (ISSN en línia: 2385-3387)

Este artículo ha sido publicado originalmente en **Matèria. Revista internacional d'Art** (ISSN en línea: 2385-3387)

This article was originally published in **Matèria. Revista internacional d'Art** (Online ISSN: 2385-3387)

# MATÈRIA

Revista internacional d'Art

Els autors conserven els drets d'autoria i atorguen a la revista el dret de primera publicació de l'obra.

Els textos es difondran amb la llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada de Creative Commons, la qual permet compartir l'obra amb tercers, sempre que en reconeguin l'autoria, la publicació inicial en aquesta revista i les condicions de la llicència: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Los autores conservan los derechos de autoría y otorgan a la revista el derecho de primera publicación de la obra.

Los textos se difundirán con la licencia de Atribución-NoComercial-SinDerivadas de Creative Commons que permite compartir la obra con terceros, siempre que éstos reconozcan su autoría, su publicación inicial en esta revista y las condiciones de la licencia: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.es>

The authors retain copyright and grant the journal the right of first publication.

The texts will be published under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial-NoDerivatives License that allows others to share the work, provided they include an acknowledgement of the work's authorship, its initial publication in this journal and the terms of the license: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.en>

